

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARDA ILMIY TADQIQOTLARNI AMALIYOTGA TATBIQ ETISH: BADIY ADABIYOTDA BAXT KONSEPSIYASINI O‘RGANISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI

Ixtiyorova Madinabonu Abdusalom qizi

Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti o‘qituvchisi
ixtiyorovamadinabonu@gmail.com
ORCID ID 0009-0004-2554-9187

Olimjonov Sarvarbek Abdusalom o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti nemis va fransuz tillari
kafedrasi katta o‘qituvchisi, f.f.f.d. (PhD)
fachmann91@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-7547-4900 UDK: 82.09:37.013

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18980251>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy-gumanitar fanlarda olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga tatbiq etish masalalari filologiya yo‘nalishi misolida tahlil qilinadi. Xususan, badiiy adabiyotda “baxt” konsepsiyasining mazmun-mohiyati, uning falsafiy, madaniy va lingvistik talqinlari hamda ta’lim jarayonida qo‘llash imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotda konseptual tahlil, interpretativ va komparativ metodlardan foydalanildi. Ilmiy natijalarni innovatsion pedagogik yondashuvlar orqali amaliyotga joriy etish mexanizmlari asoslab berildi.

Kalit so‘zlar: baxt konsepsiyasi, badiiy adabiyot, filologiya, konseptual tahlil, innovatsion ta’lim, ma’naviy qadriyatlar, interpretatsiya.

Аннотация: В данной статье на примере филологического направления анализируются вопросы внедрения в практику научных исследований, проводимых в социально-гуманитарных науках. В частности, освещаются суть и содержание концепта “счастье” в художественной литературе, его философские, культурные и лингвистические интерпретации, а также возможности применения в образовательном процессе. В исследовании использовались методы концептуального анализа, интерпретативный и компаративный методы. Обоснованы механизмы внедрения научных результатов в практику через инновационные педагогические подходы.

Ключевые слова: концепт счастья, художественная литература, филология, концептуальный анализ, инновационное образование, духовные ценности, интерпретация.

Abstract: This article analyzes the issues of implementing scientific research conducted in the social sciences and humanities into practice, using the field of philology as an example. Specifically, it explores the essence of the concept of “happiness” in literature, its philosophical, cultural, and linguistic interpretations, as well as the possibilities of its application in the educational process. The research employs conceptual analysis, interpretive, and comparative methods. The mechanisms for implementing scientific results through innovative pedagogical approaches are substantiated.

Keywords: concept of happiness, fiction/literature, philology, conceptual analysis, innovative education, spiritual values, interpretation.

Kirish

Zamonaviy ilmiy taraqqiyot sharoitida ijtimoiy-gumanitar fanlarning jamiyat rivojida ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, filologiya yo‘nalishidagi ilmiy izlanishlar inson tafakkuri, madaniy xotira va qadriyatlar tizimini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bugungi kunda ilmiy tadqiqotlarning nazariy natijalarini amaliyotga joriy etish masalasi dolzarb vazifalardan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Badiiy adabiyot inson ruhiy olamini aks ettiruvchi estetik hodisa bo‘lib, unda insoniyat uchun muhim bo‘lgan tushunchalar konseptual darajada ifodalanadi. Ana shunday universal tushunchalardan biri — baxt konsepsiyasidir. Mazkur konsept turli davr va madaniyatlarda turlicha talqin qilinib kelgan bo‘lsa-da, uning markazida insonning ma’naviy kamoloti va hayot mazmunini anglash jarayoni turadi.

Asosiy qism. Konsept tushunchasi kognitiv tilshunoslik va adabiyotshunoslikda inson tafakkuri mahsuli sifatida qaraladi. U til birliklari orqali ifodalanuvchi madaniy bilimlar majmuasini aks ettiradi.

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

Baxt konsepti insonning dunyoqarashi, axloqiy qarashlari hamda ijtimoiy tajribasi bilan chambarchas bog‘liq.

Sharq mutafakkirlari baxtni ma’naviy yetuklik bilan bog‘lagan bo‘lsa, G‘arb falsafasida u ko‘proq individual erkinlik va shaxsiy muvaffaqiyat bilan izohlangan. Bu esa baxt tushunchasining ko‘p qatlamli semantik tuzilishga ega ekanini ko‘rsatadi.

Adabiy matnda konsept quyidagi komponentlar orqali ochiladi:

- obrazlar tizimi;
- ramziy ifodalar;
- qahramon ruhiyati;
- muallif pozitsiyasi.

Badiiy asarlarda baxt tushunchasi ko‘pincha qahramonning ichki izlanishlari orqali ifodalanadi. Adiblar baxtni tayyor holat sifatida emas, balki insonning ruhiy kamolot jarayoni sifatida tasvirlaydi.

Klassik adabiyotda baxt sabr, sadoqat va axloqiy poklik bilan bog‘liq bo‘lsa, zamonaviy adabiyotda o‘zlikni anglash va erkin tanlov masalalari bilan uyg‘unlashadi. Bu esa jamiyat tafakkuridagi evolyutsiyani aks ettiradi.

Baxt konsepsiyasi quyidagi turlarda namoyon bo‘ladi:

- shaxsiy baxt;
- oilaviy baxt;
- ijtimoiy uyg‘unlik;
- ma’naviy qoniqish.

Mazkur tasnif adabiy matnlarni konseptual tahlil qilishda samarali metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Filologik tadqiqotlar natijalarini ta’lim tizimiga integratsiya qilish talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Baxt konsepsiyasini o‘rganish orqali talabalar insoniy qadriyatlar mohiyatini anglash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Amaliy qo‘llash yo‘nalishlari:

- adabiyot darslarida konseptual tahlil metodini qo‘llash;
- muammoli vaziyat asosida seminar mashg‘ulotlari tashkil etish;
- PBL va TBL texnologiyalaridan foydalanish;
- adabiy qahramonlar orqali axloqiy muhokamalar o‘tkazish.

Bu yondashuvlar talabalarning faolligini oshirib, o‘quv jarayonini tadqiqotga yo‘naltirilgan shaklga olib keladi.

Raqamli ta’lim muhitining rivojlanishi gumanitar tadqiqotlarni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Elektron platformalar yordamida konseptual xaritalar yaratish, matnlarni raqamli tahlil qilish va interaktiv muhokamalar tashkil etish mumkin.

Innovatsion metodlar:

- konsept xaritalari;
- raqamli annotatsiya;
- loyiha asosida o‘qitish;
- interaktiv prezentatsiyalar.

Natijada talaba bilim iste’molchisi emas, balki ilmiy izlanish subyektiga aylanadi.

Badiiy matn tahlilida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash nafaqat talabaning bilimini boyitadi, balki unda mustaqil mushohada yuritish ko‘nikmasini ham shakllantiradi. Xususan, Nodar Dumbadzening “Abadiyat qonuni” va O‘.Usmonovning “Girdob” asarlari misolida “baxt” konseptini o‘rganishda “Konseptual xaritalash” (Concept Mapping) metodi o‘zining yuqori samaradorligini ko‘rsatadi. Ushbu metod orqali talaba asardagi murakkab falsafiy g‘oyalarni vizual mantiqiy zanjir asosida tizimlashtiradi.

Badiiy asarlar tahlilida "Baxt" konseptini o‘rganishning qiyosiy-metodik jadvali

Tahlil komponentlari	N. Dumbadze “Abadiyat qonuni”	O‘.Usmonov “Girdob”	Pedagogik innovatsiya (metod)
Baxtning bosh g‘oyasi	Insonning boshqalar dardi bilan yashashi va fidoiyligi	Murakkab ijtimoiy sharoitda vijdon va iymon butunligi	Muammoga asoslangan ta’lim PBL: "Baxtni qurbonliksiz tasavvur qilib bo‘ladimi?" mavzusida

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

			munozara
Markaziy konseptual obraz	Bachana – jismoniy og‘riqdan ustun turuvchi ma’naviy nur timsoli	Aziz – ilm va adolat yo‘lida girdobga qarshi turuvchi shaxs	Venn diagrammasi: Ikki qahramonning umumiy va farqli jihatlarini aniqlash
Asosiy ziddiyat (Antiteza)	Hayot va o‘lim o‘rtasidagi kurashda ruhning g‘alabasi	Haqiqiy olimlik va soxta martaba to‘qnashuvi	Case-study: Qahramonlar tanlovini ijtimoiy vaziyatlar misolida tahlil qilish
Badiiy ramzlar (Metafora)	Quyosh va Yurak – hayotni isituvchi manbalar	Girdob – insonni o‘z domiga tortuvchi ijtimoiy va axloqiy illatlar	Assotsiatsiyalar xaritasi: Talabalar tomonidan konseptual simvollarni chizish
Kutilayotgan natija	Talabada insonparvarlik va emotsional intellekt shakllanadi	Talabada ilmiy etika, qat’iyat va o‘zlikka sadoqat tuyg‘usi mustahkamlanadi	Insholar tanlovi: "Men uchun abadiyat qonuni nima?" mavzusida ijodiy ish

Badiiy matn tahlilida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash nafaqat talabaning bilimni boyitadi, balki unda mustaqil mushohada yuritish ko‘nikmasini ham shakllantiradi. Xususan, Nodar Dumbadzening “Abadiyat qonuni” va O‘.Usmonovning “Girdob” asarlari misolida “baxt” konseptini o‘rganishda “Konseptual xaritalash” (Concept Mapping) metodi o‘zining yuqori samaradorligini ko‘rsatadi. Ushbu metod orqali talaba asardagi murakkab falsafiy g‘oyalarni vizual mantiqiy zanjir asosida tizimlashtiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, badiiy adabiyotdagi baxt konsepsiyasi insonning ma’naviy dunyosini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Adabiy matnlar orqali yosh avlod hayot mazmuni, qadriyatlar va axloqiy tanlovlar haqida mushohada yuritishga o‘rganadi.

Shu sababli filologik tadqiqotlarni pedagogik amaliyot bilan integratsiya qilish ijtimoiy-gumanitar fanlarning amaliy ahamiyatini oshiradi.

Xulosa

Ijtimoiy-gumanitar fanlar, xususan, filologiya sohasidagi ilmiy tadqiqotlarni bugungi kun ta’lim jarayoniga integratsiya qilish — zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb talablaridan biridir. Badiiy adabiyotda “baxt” konsepsiyasini innovatsion yondashuvlar asosida o‘rganish bo‘yicha olib borilgan ushbu tadqiqot quyidagi ilmiy va amaliy xulosalarga kelish imkonini beradi:

Konseptual yaxlitlik: Badiiy asarlarda “baxt” tushunchasi shunchaki hissiyot emas, balki muallifning dunyoqarashi, milliy qadriyatlar va ijtimoiy ideallar jamlangan murakkab kognitiv tuzilmadir. N. Dumbadzening “Abadiyat qonuni” va O‘.Usmonovning “Girdob” asarlari tahlili shuni ko‘rsatdiki, baxt tushunchasi har doim ma’naviy matonat va insoniy mas’uliyat bilan chambarchas bog‘liq.

Metodik samaradorlik: Tadqiqotda taklif etilgan “Konseptual xaritalash” (Concept Mapping) metodi talabalarga mavhum tushunchalarni vizuallashtirish, asar g‘oyasini tizimli tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu metod orqali talaba bilimni passiv qabul qiluvchidan faol tadqiqotchiga aylanadi.

Amaliy tatbiq: Ilmiy natijalarni dars jarayoniga (seminar, loyiha asosida o‘qitish – PBL) tatbiq etish mexanizmlari ijtimoiy-gumanitar fanlarning jamiyatdagi mavqeini mustahkamlaydi. Tadqiqotda keltirilgan qiyosiy jadvallar va innovatsion metodlar nafaqat adabiyotshunoslikda, balki yoshlar ma’naviyatini shakllantirishda muhim pedagogik vosita bo‘lib xizmat qilishi asoslab berildi.

Xulosa qilib aytganda, filologik tadqiqotlarni amaliyotga yo‘naltirish — ta’lim sifatini oshirish bilan birga, jamiyatning intellektual va ma’naviy salohiyatini yuksaltirishning kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dumbadze, N. (2021). Abadiyat qonuni (O‘zbek tilidagi yangi tarjima). Toshkent: “Yangi asr avlodi”.
2. Ixtiyorova, M (2026). BAXT VA OILAVIY QADRIYATLAR MOTIVI (A. QODIRIYNING “O‘TKAN KUNLAR” ROMANI MISOLIDA). Новости образования: исследование в XXI веке, 4(41), 204-207.

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

3. Ixtiyorova, M. (2023). ULUG‘BEK HAMDAMNING “UZOQDAGI DILNURA” HIKOYASIDA PSIXOLOGIZM TALQINI. *Philological issues are in the eyes of young researchers*, 1(1).
4. Ихтиёрова, М. (2025). ВЫРАЖЕНИЕ КОНЦЕПЦИИ СЧАСТЬЯ В НАРОДНОМ УСТНОМ ТВОРЧЕСТВЕ. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 4(40), 452-455.
5. Karimov, B. (2020). *Adabiyotshunoslik metodologiyasi*. Toshkent: "Muharrir". (Gumanitar fanlarda tadqiqot usullari va qiyosiy adabiyotshunoslikning zamonaviy tamoyillari).
6. Madinabonu, I. (2025). THE EMERGENCE OF THE MOTIF OF HAPPINESS IN LITERARY FICTION. *AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE*, 3(10), 159-163.
7. Mamura, S., & Sarvarbek, O. (2021). TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN THE EDUCATIONAL PROCESS. In *Archive of Conferences* (Vol. 25, No. 1, pp. 189-191).
8. Usmonov, O‘. (2020). *Girdob* (Qayta nashr). Toshkent: "Sharq" nashriyoti.
9. Safarov, Sh. S. (2022). *Kognitiv tilshunoslik asoslari*. Toshkent: “Akademnashr”. (Konseptual tahlil va lisoniy manzara masalalari bo‘yicha eng so‘nggi fundamental qo‘llanma).
10. Yuldashev, M. (2021). *Badiiy matn tahlili va talqini*. Toshkent: "O‘qituvchi". (Badiiy asarlarni interpretatsiya qilish va konseptual tahlil metodikasi bo‘yicha yangilangan darslik).